

MIT O ČETIRI ZIDA

ISTRAŽIVANJE O
PORODIČNOM ŽIVOTU
LGBTIQ+ OSOBA U
SRBIJI

MIT O ČETIRI ZIDA

ISTRAŽIVANJE O PORODIČNOM ŽIVOTU LGBTIQ+ OSOBA U SRBIJI

AUTORI:

Marko Milanović
Mladen Antonijević Priljeva

IZADAVAČ:

Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS

MESTO IZDANJA:

Beograd

GODINA IZDANJA:

2023.

DIZAJN I PRELOM:

Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS

PREDLOŽENO CITIRANJE:

Milanović, M., Antonijević, M. P. (2023). Mit o četiri zida. Istraživanje o porodičnom životu LGBTIQ+ osoba u Srbiji, Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS, Beograd: ideje.rs

Ova publikacija objavljena je uz pomoć Ambasade Velike Britanije. Sadržaj ove publikacije isključivo je odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove Ambasade Velike Britanije.

UVOD

Život LGBTQ+ građana i građanki u Srbiji odvija se u pretežno negativnoj i povremeno neprijateljski nastrojenoj društvenoj atmosferi karakterisanoj negativnim i na predrasudama zasnovanim stavovima, koji neretko dolaze i od strane donosioca odluka i javnih ličnosti.

Neadekvatna primena zakona u oblasti zaštite od nasilja, govora mržnje i diskriminacije, manjak efikasnih mera inkluzije, te izuzetno nizak stepen poverenja LGBTQ+ osoba u institucije, onemogućavaju bezbedan i slobodan život LGBTQ+ osoba u Srbiji. Iako raspoloživi podaci jasno ukazuju na različite prepreke i izazove sa kojima se susreću LGBTQ+ osobe tokom obrazovanja, na tržištu rada, pristupu uslugama zdravstvene zaštite, područje privatnog i porodičnog života uglavnom ostaje neistraženo.

Sticanje uvida u porodične odnose LGBTQ+ osoba posebno je važno zato što porodica igra ključnu ulogu u životu svake osobe. Odnosi koje ljudi formiraju u okviru porodice oblikuju njihovu percepciju sebe, sveta i ko će biti kada odrastu. Tokom života, porodica predstavlja jedan od osnovnih oslonaca i mehanizama podrške, pogotovo u suočavanju sa poteškoćama.

U Srbiji LGBTQ+ osobe nemaju iste mogućnosti da zasnuju porodicu kao i druge osobe. Pravni okvir ne prepoznaje istopolna partnerstva i porodice, što LGBTQ+ osobama uskraćuje brojna prava, od toga da sa partnerom ili partnerkom snose finansijske troškove, naslede zajedničku imovinu, koriste prava iz oblasti porodično-pravne i socijalne zaštite, učestvuju u brizi o zdravlju, do toga da imaju i brinu o deci.

Osim što nemaju pravo na svoju porodicu, zbog široko rasprostranjenih predarasuda i stereotipa prema LGBTIQ+ osobama, otkrivanje seksualne orientacije i rodnog identiteta roditeljima može da značajno naruši i odnose LGBTIQ+ osoba sa primarnom porodicom.

Tema ovog istraživanja je upravo kako seksualna orientacija, rodni identitet i seksualne karakteristike utiču na odnose LGBTIQ+ osoba sa njihovim roditeljima, na njihove partnerske odnose i formiranje sopstvene porodice. Kroz povećanje vidljivosti izazova u ovoj oblasti, istraživanje ima za cilj i da pruži doprinos i podrži procese usmerene na pravno prepoznavanje LGBTIQ+ parova i porodica u Republici Srbiji.

Uzorak istraživanja obuhvata 285 osoba koje su se izjasnile kao LGBTIQ+. Od toga 55% se izjasnilo kao gej, 16% kao lezbejke i 27% kao biseksualne osobe, 7% kao trans i 6% kao interseks. 66% učesnika i učesnica je muškog pola, 27% ženskog , a 7% je obeležilo opciju drugo. U uzorku su najzastupljenije osobe uzrasta 18 - 27 godina (50%), zatim 28 - 50 godina (43%), dok je 6% uzrasta 15 - 17 godina i 2% uzrasta 50+.

Podaci su prikupljeni tokom 2022. godine putem upitnika koji je postavljen na društvene mreže IDEAS-a.

OTVORENOST PREMA RODITELJIMA

Svoju seksualnu orijentaciju i rodni identitet od roditelja krije 50% LGBTIQ+ osoba u Srbiji. U nešto manje od trećine porodica (31%) oba roditelja znaju, dok u 19% porodica samo jedan roditelj zna da je dete LGBTIQ+. Prema roditeljima su nešto otvorenije lezbejke, pa tako u 68% porodica roditelji znaju da im je čerka lezbejka, dok svoju seksualnu orijentaciju i rodni identitet najređe sa roditeljima dele biseksualne osobe.

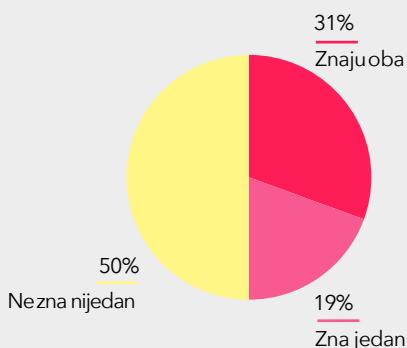
Učesnici i učesnice istraživanja mogli su da navedu više razloga zbog kojih nisu spremni/e da sa roditeljima razgovaraju o svojoj seksualnoj orijentaciji i rodnom

50%

osoba krije svoju seksualnu orijentaciju i rodni identitet od oba roditelja.

identitetu. Kao glavni razlog najčešće navode strah da će roditelji prekinuti odnos sa njima (35%) i generalno strah od

P1. Da li Vaši roditelji znaju da ste LGBTIQ+?

P2. U nastavku su navedeni neki od razloga zbog kojih LGBTI+ osobe nisu spremne da sa roditeljima razgovaraju o svojoj seksualnoj orijentaciji i/ili rodnom identitetu. Koje od izjava najbolje opisuju kako se Vi osećate?

● Jeden od razloga ● Primarni razlog

70%

roditelja koji znaju, prihvataju ili uglavnom prihvataju seksualnu orientaciju i rodni identitet svoje dece

reakcije roditelja (23%). Ipak, značajan deo LGBTIQ+ osoba kao razloge navodi i to da nisu spremni da se trenutno nose sa autovanjem, kao i da njihova seksualna orientacija, odnosno rodni identitet nije nešto čime njihovi roditelji treba da se bave.

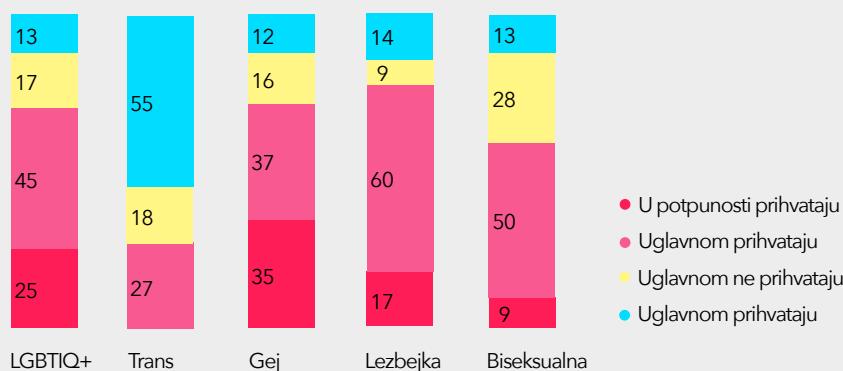
Iako se većina plaši reakcije roditelja, 70% roditelja koji znaju, prihvata ili uglavnom

prihvata seksualnu orientaciju i rodni identitet svoje dece, dok 13% uopšte ne prihvata. Iako se najveći broj LGBTIQ+ osoba plaši da će roditelji prekinuti odnos sa njima nakon što saznaju da su LGBTIQ+, to se desilo u 2% slučajeva. Najveći broj LGBTIQ+ osoba navodi da to što su roditelji saznali da su LGBTIQ+ nije uticalo na njihov odnos značajno (40%), dok 28% navodi da je odnos postao lošiji, a 19% da je postao bolji.

Roditelji ne prihvataju u istoj meri sve LGBTIQ+ osobe. Tako u najmanjoj meri roditelji prihvataju decu koja su trans (73%) i decu biseksualne orijentacije (41%).

Isto tako postoje i regionalne razlike u odnosu na stepen prihvatanja dece od strane roditelja, pa tako u Beogradu 83% roditelja prihvata drugačiju seksualnu orijentaciju i rodni identitet dece, u odnosu na 44% roditelja LGBTIQ+ osoba koji žive u Južnoj i istočnoj Srbiji, kao i 53% roditelja LGBTIQ+ osoba koje žive u Šumadiji i zapadnoj Srbiji.

P3. Stepen u kojem roditelji prihvataju seksualnu orijentaciju i rodni identitet svog deteta

“ Nadaju se da ću promeniti sklonost ka muškarcima.

Nisu razgovarali par meseci sa mnom. Posle se normalizovalo, ali osećam animozitet i dalje, posebno od strane oca.

U prvo vreme je odnos bio veoma loš, posle neke 3 godine se tek osetila stabilizacija odnosa sa majkom. Sada je naš odnos prilično otvoren i iskren, ali je period prihvatanja bio veoma bolan i predugačak.

Dato im je na znanje, ali to negde potiskuju, tako da se ne može sa sigurnošću reći da znaju... A kad sam im rekao, bili su povređeni, tako da je bilo pitanje da li je dobro što sam im rekao...

Mislim da je moj život dovoljno komplikovan, pa zašto bih onda komplikovao njihov... Nije do toga da nisam spreman da se nosim s tim jer sam sebe prihvatio ovakav kakav sam. A i svestan sam činjenice da ljudi baš nisu blagonakloni prema nama (osetio sam to na sopstvenoj koži, čak i od osoba koje sebe smatraju LGBTQ+; previše je mržnje, zlobe i ljubomore u današnjem svetu), ali smo mi kao porodica prošli kroz svašta, čak i gore, tako da mislim da ne bi bilo poroblja (možda bi bio problem sa ocem zbog njegovog staromodnog mišljenja, ali opet...). Majka bi me svakako podržala i razumela. Verovatno ću, jednoga dana kada ostanemo samo nas dvoje, preći i tu prepreku.

Ne mogu da im kažem dok zavisim od njihove finansijske podrške, plašim se reakcije.

Od momenta saznanja, majka je prekinula kontakt sa mnjom pre 11 godina i od tada se nismo ni čuli ni videli.

Plašim se kako bi se sredina odnosila prema njima, čak iako bi oni bili u redu sa mojom seksualnom orijentacijom.

Rečeno mi je da mogu da radim sve što želim u životu, sem 2 stvari: da budem sa muslimanom ili da budem gej. Znam da bi loše reagovali.

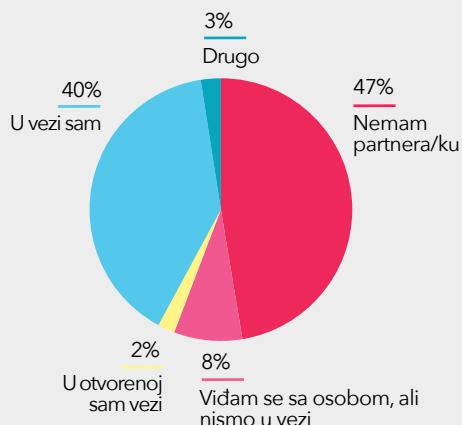
Pretili su mi smrću ako slučajno budem gej.

“

PARTNERSKI ODNOSI

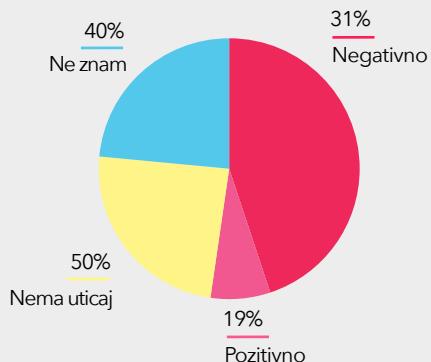
Skoro polovina (47%) LGBTIQ+ osoba nema partnera ili partnerku, dok se 40% nalazi u vezi, a 19% živi zajedno. Procenat osoba u partnerskim odnosima raste sa uzrastom, pa tako 57% osoba starijih od 26 godina navodi da ima partnera ili partnerku. Stabilne odnose češće imaju lezbejke (62%), u odnosu na gej (41%) i biseksualne osobe (23%).

P4. Koji od sledećih odgovora najbolje opisuje Vaš partnerski status:

Najveći broj LGBTIQ+ osoba smatra da to što su LGBTIQ+ u Srbiji ima negativan uticaj na mogućnost da uspostave stabilan partnerski odnos (45%).

P5. Kako to što ste LGBTIQ+ u Srbiji po Vašem mišljenju utiče na mogućnosti da uspostavite stabilan partnerski odnos?

Istraživanje ukazuje da osobe koje žive u Južnoj i istočnoj Srbiji i Šumadiji i zapadnoj Srbiji značajno ređe ostvaruju partnerske odnose i zajednički život. Dok u Beogradu 48% LGBTIQ+ osoba ima partnera ili partnerku, isto navodi tek 16% LGBTIQ+ osoba koje žive u Šumadiji i zapadnoj Srbiji. U Beogradu je 26% LGBTIQ+ osoba navelo da živi sa partnerom ili partnerkom, u odnosu na 8% u Južnoj i istočnoj Srbiji,

dok u Šumadiji i zapadnoj Srbiji nijedna osoba nije izjavila da živi sa partnerom ili partnerkom.

Najveći broj LGBTIQ+ osoba (77%) izrazilo je želju da jednog dana sklopi brak, odnosno istopolnu zajednicu, 16% je neodlučno, dok 7% ne želi.

77%

osoba želi da jednog dana sklopi brak, odnosno istopolnu zajednicu

Nemogućnost pravnog prepoznavanja istopoljnog partnerstva veliki broj LGBTQ+ osoba navodi na razmišljanje da se preseli u razvijene zemlje i obeshrabruje ih da uđaju u partnerske odnose.

Skoro polovina LGBTQ+ osoba smatra da bi njihovi roditelji negativno reagovali ukoliko bi sklopili istopolnu zajednicu

P6. Kako mislite da bi sledeće grupe osoba reagovale kada biste sklopili istopolnu zajednicu?

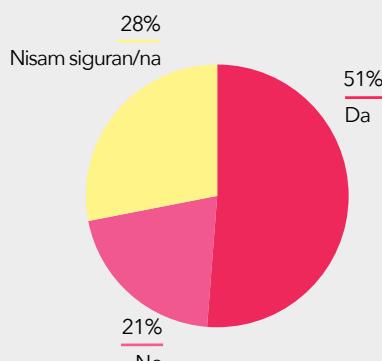
(50%), kao i drugi članovi porodice (60%), dok najveću podršku vide u prijateljima.

Mogućnost usvajanja dece podržava 90% LGBTQ+ osoba, dok bi u budućnosti 51% LGBTQ+ osoba volelo da ima decu, što je sličan procenat kao i među drugim odraslim osobama koji nisu roditelji.

51%

osoba želi da jednog dana ima decu

P7. Kada biste mogli, da li biste voleli da imate decu jednog dana ili ne?

“

Imam osećaj da moji odnosi ne vode ničemu. To izaziva depresiju, anksioznost i želju za životom u razvijenoj zemlji.

Poprilično je tužna činjenica da ne možeš biti ono što jesi samo zato što tvoja država i zajednica ne prihvataju to. Svako ima pravo na sreću i radost.

Samo saznanje da moj život kontrolišu ljudi koji nemaju potrebe da se mešaju u isti, čini da osećam ogromnu nepravdu, kao i to da u očima države i društva delujemo kao osobe koje su mentalno bolesne, nisu sposobne da imaju vezu ili doprinose društvu.

“

PRISTUP PRAVIMA

LGBTIQ+ osobe nemaju pristup pravima iz oblasti privatnog i porodičnog života kao i ostali građani i građanke, što ih stavlja u nejednaki položaj. Čak i u okolnostima gde najveći broj LGBTIQ+ osoba nije ostvario stabilne partnerske odnose, ili ne mogu sebe da vide u istopolnoj zajednici u Srbiji, njih 28% se susrelo sa nekom od barijera u ostvarivanju prava koja uglavnom proizilaze iz privatnog i porodičnog života.

Istopolni parovi najčešće se suočavaju sa izazovima u oblasti zdravstvene zaštite i oblasti imovinskih odnosa, a potom u odnosu na nasleđivanje, podelu finansijskih obaveza i u odnosu na podizanje kredita.

86% LGBTIQ+ osoba vidi prepoznavanje prava na porodični život kao najvažnije ili veoma važno pitanje za LGBTIQ+ osobe.

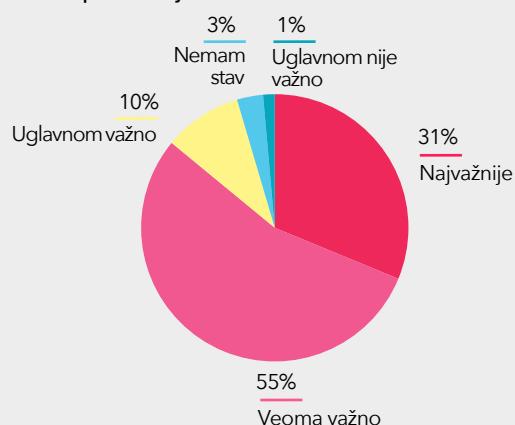
86%

osoba smatra da je pitanje istopolnog partnerstva najvažnije ili veoma važno pitanje za LGBTIQ+ osobe

P8. Da li ste se bilo kada našli u situaciji da niste mogli da ostvarite neko od sledećih prava sa Vašim partnerom/partnerkom?

P9. Kako vidite značaj prepoznavanja prava LGBTIQ+ osoba na porodični život na nivou zakona, odnosno uvođenje mogućnosti da LGBTIQ+ osobe sklope istopolnu zajednicu važno?

“

Moja dugogodišnja devojka je bila u bolnici, a ja nisam mogla da je posetim, niti su njeni roditelji dozvoljavali da budem uključena u tu situaciju, iako smo obe bile punoletni, odrasli građani.

Ne znam još uvek da li je brak za mene, ali činjenica da ni nemam mogućnost za njega mi ni ne daje povoda da o tome razmišljam.

Porodičan život je nešto čemu težim da jednog dana ostvarim. Ne bih voleo da napustim državu, ali ako bi to bio uslov da jednog dana oformim porodicu, verovatno bih morao.

Utiče na taj način što će Srbiju napustiti čim završim fakultet. Ako ova zemlja ne može da mi pruži život kakav želim ima ih koje mogu.

”

ZAKLJUČAK

Svoju seksualnu orijentaciju i rodni identitet od roditelja krije svaka druga LGBTIQ+ osoba u Srbiji dok samo u trećini porodica oba roditelja znaju da je njihovo dete LGBTIQ+. Kao dominantan razlog zašto LGBTIQ+ osoba nije spremna da sa roditeljima razgovara o svojoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu navodi se strah od prekida odnosa sa roditeljima i strah od negativnih reakcija roditelja. Takođe, značajan deo LGBTIQ+ osoba navodi da nije spremna da se nosi sa okolnostima i posledicama saopštavanja svoje seksualne orijentacije i rodног identiteta roditeljima. Roditelji u najmanjoj meri prihvataju decu koja su drugačijeg rodног identiteta i decu biseksualne orijentacije. Upečatljive su regionalne razlike u stepenu prihvatanja, pa je tako najveći stepen prihvatanja drugačije seksualne orijentacije i rodног identitet dece od strane roditelja u Beogradu a skoro upola manji kod roditelja LGBTIQ+ osoba koje žive u Južnoj i istočnoj Srbiji

dok je situacija malo bolja kod roditelja LGBTIQ+ osoba koje žive u Šumadiji i zapadnoj Srbiji.

Iako se najveći broj osoba plaši da će roditelji prekinuti odnos sa njima nakon što saznaju da su LGBTIQ+, to se zapravo desilo u 2% slučajeva. Najveći broj LGBTIQ+ osoba navodi da to što su roditelji saznali da su LGBTIQ+ nije uticalo na njihov odnos, dok manje od trećine navodi da je odnos postao lošiji, a nešto manje od jedne petine da je postao bolji.

Kada govorimo o mogućnosti LGBTIQ+ osoba da ostvare partnerske odnose i zasnuju svoju porodicu, najveći broj smatra da to što su LGBTIQ+ u Srbiji negativno utiče na mogućnost da uspostave stabilan partnerski odnos. Sa druge strane 77% LGBTQI+ osoba želi da jednog dana sklopi brak, odnosno istopolnu zajednicu. I ovde su prisutne značajne regionalne razlike

kada govorimo o mogućnošću LGBTIQ+ osoba da uspostave partnerske odnose, pa su osobe koje žive u Južnoj i istočnoj Srbiji i Šumadiji i zapadnoj Srbiji u značajno nepovoljnijim uslovima da ostvare partnerske odnose i zajednički život. U Beogradu skoro polovina LGBTIQ+ osoba ima partnera ili partnerku a tek 16% LGBTIQ+ osoba koje žive u Šumadiji i zapadnoj Srbiji. U Beogradu je 26% LGBTIQ+ osoba navelo da živi sa partnerom ili partnerkom, u odnosu na 8% u Južnoj i istočnoj Srbiji, dok u Šumadiji i zapadnoj Srbiji nijedna osoba nije izjavila da živi sa partnerom ili partnerkom.

Polovina LGBTIQ+ osoba smatra da bi njihova porodica negativno reagovala ukoliko bi sklopili istopolnu zajednicu dok najveću podršku vide u prijateljima. Mogućnost usvajanja dece podržava 90% LGBTIQ+ osoba, dok bi u budućnosti 51% LGBTIQ+ osoba volelo da ima decu jednog dana.

Čak i u okolnostima gde najveći broj LGBTIQ+ osoba nije ostvario stabilne partnerske odnose, ili ne mogu sebe da vide u istopolnoj zajednici u Srbiji, njih 28% se već susrelo sa nekom od barijera u ostvarivanju prava koja uglavnom proizilaze iz privatnog i porodičnog života. Istopolni parovi najčešće se suočavaju sa izazovima u oblasti zdravstvene zaštite i u odnosu na imovinske odnose a potom sa nasleđivanjem, podelom finansijskih obaveza i podizanjem kredita. Na kraju, 86% LGBTIQ+ osoba vidi prepoznavanje prava na porodični život kao najvažnije ili veoma važno pitanje za LGBTIQ+ osobe.

Podaci ukazuju da su strah, nesigurnost i neizvesnost sa kojima su LGBTIQ+ osobe tradicionalno suočene u javnom prostoru, zapravo jednako prisutne i u domenu privatnog i porodičnog života, što nepovoljno utiče na odnose u okviru primarne porodice, značajno otežava ostvarivanje partnerskih odnosa te onemogućava formiranje porodice u onom obimu koji ostvaruju ostali članovi društva. Neretko dolazi do privremenog prekida porodičnih odnosa, značajnog opterećenja na partnerske odnose te odluke da se napusti Srbije kako bi zasnovali porodicu u kontekstu koji obezbeđuje adekvatan stepen zaštite LGBTIQ+ porodica.

Podaci su u potpunoj suprotnosti sa mitom o "četiri zida" kojim se opisuje stav da LGBTIQ+ osobe mogu nesmetano da žive u privatnosti. Sistemsko isključivanje, nizak stepen zaštite kao i predrasude prema LGBTIQ+ osobama imaju izrazito negativan uticaj na sve segmente života, uključujući privatni i porodični život što pokazuje da LGBTIQ+ osobe praktično ne poseduju ni jedan segment života u kome mogu da se osećaju prihvaćeno i bezbedno, pa čak ni u okviru svojih prodica.

Kako bi se obezbedilo nesmetano uživanja prava na privatni i porodičan život, te pružila efektivna zaštita LGBTIQ+ porodicama, potrebno je hitno pravno prepoznati i regulisati istopolna partnerstava i LGBTIQ+ porodice i to na način kojim se garantuje isti obim prava koji pripada ostalim građanima po osnovu vanbračne, odnosno bračne zajednice.

U cilju obezbeđivanje potpune inkluzije i minimalnih društvenih uslova za nesmetan život LGBTIQ+ parova i porodica potrebno je definisati posebne sektorske mere koje će pružiti efikasan odgovor na potrebe istopolnih parova i LGBTIQ+ porodica.

Podaci su u suprotnosti sa mitom o "četiri zida" kojim se opisuje stav da LGBTIQ+ osobe mogu nesmetano da žive u privatnosti.

Sistemsko isključivanje, nizak stepen zaštite kao i predrasude prema LGBTIQ+ osobama imaju izrazito negativan uticaj na sve segmente života, uključujući privatni i porodični život što pokazuje da LGBTIQ+ osobe praktično nemaju ni jedan segment života u kome mogu da se osećaju prihvaćeno i bezbedno, pa čak ni u okviru svojih prodica.